

Säkerhetspolitik i dynamisk förändring

En diskursanalys av hur CFSP påverkat den svenska
säkerhetspolitiken

Abstract

Uppsatsen beskriver den europeisering av den svenska säkerhetspolitiska diskursen som har skett sedan det svenska inträdet i den europeiska unionen. Genom att utgå från konstruktiv teori förklarar arbetet hur normer inom det europeiska utrikes- och säkerhetssamarbetet (CFSP) förs över till den svenska säkerhetspolitiska diskursen. I arbetet framhålls att den svenska säkerhetspolitiken, efter det kalla krigets slut och Sveriges medlemskap i EU, i allt större utsträckning börjat korrelera med den europeiska säkerhetspolitiska diskursen. Korrelation framträder framförallt när den svenska neutralitetspolitiken studeras, en politik som omvärderats sedan inträdet i EU. Uppsatsen belyser också hur både den svenska och den europeiska säkerhetspolitiska diskursen har förändrats över tid.

Nyckelord: EU, CFSP, europeisering, säkerhetspolitik, utrikespolitik.

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Inledning	1
1.2	Syfte och problemformulering	1
1.3	Disposition	2
2	Upplägg	3
2.1	Metod	3
2.2	Material	4
2.3	Avgränsningar	4
3	Teoretiskt ramverk och analysmodell.....	6
3.1	Konstruktivism.....	6
3.2	Kulturteori.....	8
3.2.1	Utvecklingsprocesser	8
3.2.2	Socialiseringsprocesser	9
3.3	Diskursanalys	11
3.4	Definition av centrala begrepp.....	11
3.4.1	Säkerhet	11
3.4.2	Europeisering	12
4	Den Europeiska säkerhetspolitiska diskursen	14
4.1	Den initiala fasen	14
4.2	Integreringsfasen.....	15
4.3	Slutfasen.....	18
4.3.1	Maastrichtfördraget.....	18
4.3.2	Amsterdamfördraget och Finlands ordförandeskap.....	20
4.3.3	Säkerhetsskriften.....	21
5	Den svenska säkerhetspolitiska diskursen.....	23
5.1	Sverige under det kalla kriget	23
6	EU:s påverkan på Sverige.....	25
6.1	Sverige förbereder sig för medlemskap	25
6.2	Sverige i EU	27
6.2.1	Petersberguppgiften.....	28
7	Slutsats	30

8	Källförteckning	31

1 Introduktion

1.1 Inledning

Den Europeiska Unionen (EU) har sedan bildandet vuxit från fem till 27 medlemsländer och arbetar i dag med ett brett spektra av frågor. En del av EU utgörs av det samarbete som har sitt ursprung i det *europiska politiska samarbetet* som förverkligades 1970. Ett samarbete som i och med Maastrichtfördraget blev till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (CFSP), något som senare utvecklades i och med Amsterdamfördraget. Många forskare har försökt att förklara EU:s natur, oenighet råder emellertid om huruvida unionen kan beskrivas i traditionella nationstermer eller som en internationell organisation. Ofta används istället beskrivningen *sui generis* om EU.¹

CFSP-frågorna intar en särställning inom EU eftersom de behandlar områden som traditionellt ses som nationella. I dag överför emellertid medlemsländerna delar av sin beslutandekompetens, på frivillig basis, till en mellan- och överstatlig nivå. Det allt djupare samarbetet har medfört att medlemsländernas utrikes- och säkerhetspolitik allt mer konvergerar med den europeiska. Sverige har länge värnat sin rätt att föra en självständig utrikes- och säkerhetspolitik, under 1990-talet har det emellertid skett en omsvängning och i dag betonas istället CFSP:s roll i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken.

1.2 Syfte och problemformulering

Uppsatsen studerar europeiseringen av den svenska säkerhetspolitiska diskursen. När europeiseringen studeras är det viktigt att hålla i minnet att det inte är en enkelriktad process. CFSP är ett samarbete mellan EU:s medlemsländer och de normer som skapar CFSP speglar självklart medlemsländernas normer. Det är alltså medlemsländernas normer som skapar den europeiska säkerhetspolitiska diskursen, vilken i sin tur påverkar de nationella säkerhetspolitiska diskurserna. Fokus i den här uppsatsen kommer emellertid ligga på CFSP:s påverkan på den svenska säkerhetspolitiska diskursen, det är dock omöjligt att bortse helt från Sveriges påvekan på CFSP. Denna utgångspunkt ger upphov till tre frågeställningar som kommer att besvaras i uppsatsen.

¹ Wessels, Wolfgang. 1997. s.268

- *Hur påverkas den svenska säkerhetspolitiska diskursen av CFSP-normerna?*
- *Vilka är de normer som utgör CFSP-diskursen, och hur har de växt fram?*
- *Vilka normer utgjorde den svenska säkerhetspolitiska diskursen fram till det kalla krigets slut och det svenska medlemskapet i EU?*

Den andra och tredje frågeställningen kan ses som underfrågeställningar. För att kunna få en förståelse för hur den svenska säkerhetspolitiska diskursen påverkats av deltagandet i CFSP är det viktigt att veta hur den svenska och europeiska säkerhetspolitiska diskursen såg ut vid EU-inträdet.

Att Sverige valts som analysobjekt beror främst på landets säkerhetspolitiska historia. Landet har en lång tradition av alliansfrihet i fredstider syftande till neutralitet i krig. Skepticismen var därför till en början stor mot CFSP, både bland folk i allmänhet och hos den politiska eliten. Trots den inledande skepticismen är landet i dag ett av de mer aktiva i samarbetet, vilket tyder på att normer om hur svensk utrikes- och säkerhetspolitik ska utformas har förändrats sedan EU-inträdet.

1.3 Dispsposition

Uppsatsen är uppdelad i fem delar. Efter den inledande metoddelen följer ett kapitel om vilka teoretiska utgångspunkter uppsatsen vilar på, samt vilka teoretiska överväganden som har gjorts. Efter metod- och teoridelarna så studeras det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetets framväxt från det att kol- och stålgemenskapen bildades (ECSC). Kapitlet kommer att utgå från Emanuel Adler och Michael Barnett teori om hur säkerhetsgemenskaper växer fram. Den fjärde delen beskriver den svenska säkerhetspolitiska diskursens historia fram till det kalla krigets slut och det svenska medlemskapet i EU. Den sista och avslutande delen tar avstamp där den förra slutade och beskriver den påverkan CFSP har haft på den svenska säkerhetspolitiska diskursen från 1990-talets början.

2 Upplägg

2.1 Metod

Uppsatsen analytiska ramverk kommer att utgå från ett konstruktivistiskt perspektiv för att besvara frågeställningarna. Konstruktivismen har många fördelar gentemot andra perspektiv inom internationella relationer, mycket på grund av att konstruktivismen väger in flera olika faktorer i sin förståelse av världen. Flera forskare² har liknat konstruktivismen vid den gyllene medelvägen mellan poststrukturalism och realism.

Konstruktivismen tar fasta på det dynamiska samspel som finns mellan det kognitiva och det materiella. Med den konstruktivistiska teorin som utgångspunkt kommer jag att i uppsatsen använda mig av en diskursanalys som metod, vilket faller sig logiskt då syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara europeiseringen av den svenska säkerhetspolitiska diskursen. En vanlig invändning mot diskursteorin är att den kan vara för abstrakt och att det därför är lätt att analysen blir luddig och slutsatser svåra att komma fram till. Dilemmat mellan att få en heltäckande förklaring av problemområdet och att få förenkla analysen till en nivå så att den blir förståelig är emellertid något som alla samhällsvetare måste ta hänsyn till.

Den konstruktiva teorin har många gemensamma beröringspunkter med diskursanalysen, vattentäta skott saknas. Konstruktiv teori tar hänsyn till den kulturella kontext som arbetet med CFSP befinner sig i, vilket jag menar är helt avgörande för att CFSP-samarbetet ska kunna förstås på ett adekvat sätt. Det finns mycket som tyder på att CFSP på ett radikalt sätt ändrat förutsättningarna för den nationella säkerhetspolitiken, att det råder en ”informell överstatlighet”³. Genom att ta hänsyn till nationella förutsättningar är den konstruktiva teorin den teori som bäst fångar den komplexitet som finns i förändringen och utvecklingen av säkerhetspolitiken.

As a general rule, adaptation processes remain incremental or pathdependent, without challenging well-established core patterns of existing arrangements. This does not mean that external pressures have no impact on existing institutional structures. But they are not the single factor to be taken into account.⁴

² Adler, Emanuel. 1997. & Rieker, Pernille 2003.

³ Strömvik, Maria. 2002. s.261

⁴ Knill, Christoph. 2001. s.21f.

Det är just det samspel mellan externt och internt, som Christoph Knill pekar på, som är viktigt för att kunna förstå den europeiseringsprocess som pågår i Europa. De historiska och kulturella erfarenheterna har format de olika medlemsländerna och hur de valt att organisera förvaltningen inom landet, vilket i sin tur påverkar på vilket sätt de kommer att ta de nya idéerna till sig.

Uppsatsen är teorianvändande, det kan emellertid vara svårt att dra en klar skiljelinje mellan teorianvändande och teoriprovande uppsatser. Intresset för den här uppsatsen ligger dock i att förklara ovan nämnda frågeställningar men då inga anspråk görs på att testa teoriernas duglighet generellt får uppsatsen ändå i första hand sägas vara teorianvändande.

2.2 Material

Mycket forskning kring EU har bedrivits, vilket gör att det tillgängliga materialet ibland kan kännas överskådligt. Detta till trots så är materialet som berör de frågeställningar som denna uppsats vill besvara förhållandevis litet.

Uppsatsen bygger främst på sekundärmaterial, där speciellt tre vetenskapliga böcker har använts i uppsatsen. För det första en avhandling av Pernille Rieker, verksam på statsvetenskapliga fakulteten vid Oslo Universitet, vid namn *Europeanisation of Nordic Security. The EU and the Changing Security Identities of the Nordic States*. För det andra Emanuel Adler och Michael Barnetts bok *Security Communities*, och för det tredje Maria Strövkis avhandling *To Act As a Union Explaining the development of EU's collective foreign policy*. Andra böcker och ett flertal vetenskapliga artiklar har också använts i uppsatsen.

Även om uppsatsen i huvudsak utgår från sekundärmaterial har också visst primärmaterial använts. Maastrichtfördraget och Amsterdamfördraget är de fördrag som inneburit flest förändringar i CFSP, men också dokumentet *En europeisk säkerhetsstrategi* som skrevs under i Bryssel 2003. Denna skrift kommer härnäst gå under benämningen *säkerhetsskriften*. Till det primärmaterial som använts hör också de svenska utrikesdeklarationerna mellan 1997 och 2008.

2.3 Avgränsningar

Materialet om CFSP är stort och berör väldigt många olika aspekter av samarbete. Detta har medfört att begränsningar varit oundvikliga. I boken *From idea to norm* beskriver Annika Björkdahl hur normer skapas inom CFSP. Denna uppsats har emellertid valt att bortse från hur normerna skapas och tar istället de normer som finns givna. Frågeställningar kräver emellertid en historisk genomgång för att på så sätt kunna få en förståelse för de normsystem som finns inom CFSP och Sverige. Det utrikespolitiska samarbetet tog formellt sin början 1970, men var

under många år ganska svagt. Det är först i och med Maastrichtfördraget som det går att på allvar börja tala om en gemensam utrikes och säkerhetspolitik. I analysen kommer därför den europeiska säkerhetspolitiska diskursens påvekan på Sverige att begränsa sig till åren mellan 1990 och fram till i dag.

3 Teoretiskt ramverk och analysmodell

Nedan följer en redogörelse för konstruktivismens teoretiska ramverk. Texten börjar med en övergripande redogörelse för konstruktivismen, samt vilka antaganden teorin vilar på. Det är viktigt att komma ihåg att det inte finns ”en” konstruktivistisk teori, utan att konstruktivismen är mångfasetterad och omdebatterad. Beskrivningen av konstruktivismen ska därför inte ses som den enda, utan som en version av flera.

Den andra delen utgår från en teoribildning inom konstruktivismen som inom facklitteraturen går under benämningen kulturteori. Avsnittet redogör för hur säkerhetssamarbeten uppstår, utvecklas och stabiliseras.

Den tredje delen av kapitlet kommer att redogöra för diskursanalysen, vilken kommer visa sig är ett nödvändigt redskap för att på ett tillfredsställande sätt analysera CFSP utifrån konstruktivistisk teori.

Avslutningsvis följer några begreppsdefinitioner, vilka är nödvändiga för att uppsatsen ska kunna upprätthålla krav på reliabilitet och validitet.

3.1 Konstruktivism

Den konstruktivistiska teorin framhåller den dynamik som finns mellan mänskliga handlingar och den materiella verkligheten. Utgångspunkten att det kognitiva och materiella samspelar leder till ställningstagandet att det inte går att ta hänsyn till bara det ena i studiet av internationell politik.

Diskussionen mellan de rationalistiska (realism, neorealism och neoliberal institutionalism) och de relativistiska (poststrukturalism, postmodernism och olika kritiska teorier så som feminism) perspektiven om huruvida institutioner har någon betydelse i världspolitiken blir därför, ur ett konstruktivistiskt perspektiv, meningslösa. Medan de rationalistiska perspektiven fokuserar på hur institutioner förändrar en stats beteende, de tror emellertid inte att institutioner förändrar en stats identitet och intressen, har relativister å sin sida försökt att förstå den roll som idéer, normer och värderingar spelar i skapandet av institutioner. Konstruktivister däremot försöker förstå hur normer, värderingar och idéer påverkar institutioners identiteter,⁵ men också hur institutionerna i sin tur påverkar de normer, värderingar och idéer som finns.

⁵ Rieker, Pernille. 2003. s.26

Constructivism is the view that *the manner in which the material world shapes and is shaped by human action and interaction depends on dynamic normative and epistemic interpretations of the material world.*⁶

Dynamiken mellan den materiella och det sociala är det som skapar vad som brukar kallas sociala strukturer, vilka utgörs av tre element: gemensam förståelse, materiella resurser och praktiker.⁷

Den gemensamma förståelsen är ett grundläggande antagande inom konstruktivismen och är den del av de sociala strukturerna som skapar relationen mellan aktörerna på den internationella arenan. I till exempel CFSP så bygger den sociala strukturen på att medlemsländerna har en gemensam förståelse för varandra som i sin tur genererar en tillit till varandra.⁸

Precis som de rationalistiska tankegångarna fäster även konstruktivismen vikt vid de materiella resurserna. Konstruktivismen framhåller emellertid, som Wendt mycket riktigt påpekar, att de materiella tingens får mening först genom den gemensamma förståelsen.⁹ Till exempel så anses Iran utgöra ett större hot mot den europeiska säkerheten i sin strävan att anrika uran, medan världens största kärnvapenarsenal – som inhavs av USA – inte anses lika farlig. Något som är en konsekvens av att USA är en allierad till EU, vilket inte Iran är.

De sociala strukturerna existerar emellertid inte i aktörerna eller i de materiella resurserna. Sociala strukturer kan bara existera genom praktiken.¹⁰ Det europeiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet bygger på en gemensam förståelse inom EU och påverkar medlemsländernas utrikes- och säkerhetspolitik. Om den gemensamma förståelsen av CFSP försvinner kommer emellertid också denna påverkan på medlemsländerna försvinna.

Konstruktivismen intar därmed en ställning mellan å ena sidan de rationalistiska och å andra sidan de relativistiska perspektiven. Detta medför också att konstruktivismen har annan syn på ontologi och epistemologi. De rationalistiska perspektiven finner många gemensamma beröringspunkter med positivismen och hävdar att det finns en verklighet vilken går att studera. De relativistiska perspektiven förkastar emellertid den materiella världen och menar att det enda som kan studeras är idéer.¹¹ Konstruktivister accepterar tanken om att det finns en verklighet, vilken emellertid inte helt är beroende utav den fysiska verkligheten utan i stor utsträckning är en social konstruktion.¹²

Konstruktivismens uppfattning om att internationell politik är socialt konstruerad utan att för den sakens skull helt förkasta den fysiska verkligheten är enligt min mening grundläggande för att förstå den Europeiska Unionens samarbete kring säkerhetsfrågor.

⁶ Adler, Emanuel. 1997. s.322

⁷ Wendt, Alexander. 1995. s.73

⁸ Wendt, Alexander. 1995. s.73

⁹ Wendt, Alexander. 1995. s.73

¹⁰ Wendt, Alexander. 1995. s.74

¹¹ Adler, Emanuel. 1997. s.321

¹² Adler, Emanuel. 1997. s.324

3.2 Kulturteori

Kulturteori är som tidigare nämnts en underkategori av konstruktivistisk teori och delar därmed dess antaganden om hur världen är beskaffad. Kulturteorin är emellertid mer konkret än ovan och förklarar hur organisationer fungerar.

Kulturteorin lägger stor vikt vid den gemensamma förståelsen inom organisationer, vilken utgörs av de informella normer och värderingar som finns inom organisationen, något som inom kulturperspektivet kallas organisationskultur. Att kulturperspektivet lägger stor vikt vid de informella normerna inom en organisation betyder inte att de utesluter de formella normerna. Perspektivet gör dock en distinktion mellan dessa två typer av normer, mellan vilka det finns en ömsesidig påverkan. En organisation som utvecklar egna normer och värderingar vid sidan av de formella normerna kallas för en institutionaliserad organisation.¹³

Nedan följer en genomgång av kulturteorins syn på utvecklingsprocesser och socialisering. Teorin om utvecklingsprocesser kommer till användning när utvecklingen inom EU:s respektive Sveriges säkerhetspolitiska diskurs analyseras. Det kommer framgå att Sverige och EU:s säkerhetspolitiska diskurser skiljer sig markant från varandra vid tidpunkten för svenskt medlemskap unionen. Socialiseringsteorin blir därför lämplig att tillämpa för att förstå europeiseringen av den svenska säkerhetspolitiska diskursen.

3.2.1 Utvecklingsprocesser

Eftersom utgångspunkten är att organisationer är socialt konstruerade kommer de informella normerna och värderingarna växa fram genom evolutionära processer som är beroende av organisationens historia. Detta medför att olika organisationer kommer utvecklas olika.¹⁴

Något som är viktigt för organisationens utveckling är de inre och yttre krav som finns inom organisationen. Med inre krav menas de normer och värderingar som aktörerna, som utgör organisationen, tar med sig in i organisationen.¹⁵ I fallet CFSP är det alltså de normer och värderingar som medlemsländerna tar med sig in i samarbetet. De yttre kraven syftar till de krav som finns från omgivningen, särskilt den omgivning som organisationen interagerar mycket med.¹⁶ Om vi återgår till exemplet med CFSP så kommer de yttre kraven från organisationer såsom FN och NATO, men också från stater som inte är en del av samarbetet. Både de inre och yttre kraven formar sedan normer och värderingar som finns inom organisationen.

¹³ Christensen, Tom m.fl. 2005. s.52

¹⁴ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.49

¹⁵ Christensen, Tom m.fl. 2005. s.60

¹⁶ Christensen, Tom m.fl. 2005. s.60

Ett annat viktigt antagande inom kulturteorin är den som benämns spårbundenhet eller stigberoende. De initiala beslut som tas inom en organisation påverkar dennas framtida utveckling. En organisation slår vi födelsen in på ett spår, vilket därmed utesluter andra möjliga vägar och kommer påverka hur organisationen utvecklas i framtiden. En organisations födelse blir därför viktig om man vill förstå hur den utvecklats.¹⁷

3.2.2 Socialiseringsprocesser

Som framgick av kulturteorins syn på utvecklingsprocesser så är organisationer spårbundna, vilket medför att utformningen av en organisation vid dess födelse kommer att påverka organisationen framöver. Hur förklarar då kulturteorin att organisationer förändrar beteendemönster?

Viktigt för hur en organisation formas och förändras är dess relation till omgivningen. Två typer av teorier finns om organisationens förhållande till sin omgivning. Den ena teorin kallas omgivningsdeterminism och framhåller att organisationer helt styrs av sina omgivningar. Tom Christensen med flera framhåller emellertid i sin bok *Organisationsteori för offentlig sektor* att denna teori har lite stöd i empirisk forskning. Den andra teorin, som kallas ömsesidig anpassning, betonar istället det ömsesidiga förhållandet mellan organisationen å ena sidan och dess omgivning å andra sidan.¹⁸ Inom CFSP skulle detta kunna exemplifieras med att CFSP styrs utav medlemsländerna vilka därmed påverkar utvecklingen inom samarbetet. Samtidigt så innebär medlemskapet inom CFSP att medlemsländerna socialiseras. Det finns därmed en påverkan som går åt två håll, CFSP påverkas av medlemsländerna som i sin tur blir påverkade av CFSP.

När förändringar i ett lands säkerhetspolitik diskuteras är det viktigt att hålla i minnet att detta kan ske på två sätt. Genom vad som inom facklitteraturen kallas adaptation, det vill säga den process då landet anpassar sin säkerhetspolitik efter utifrån ställda krav. Den andra anpassningsprocessen bygger på inläring, vilket syftar till de processer då landet frivilligt förändrar sin säkerhetsidentitet och i förlängningen sin säkerhetspolitik.¹⁹ En förändring av ett lands säkerhetsidentitet är betydligt mer stabil då delade normer skänker ordning och stabilitet.²⁰ Ett land som frivilligt tar till sig nya normer och gör dem till sina egna förväntas leda till stabila förändringar eftersom det förändrar landets sätt att uppleva och förstå världen.

I mitt försök att beskriva och förklara europeiseringen av den nationella säkerhetspolitiska diskursen kommer jag att presentera en teori om socialisering. Det vill säga hur normer blir allmängiltiga och internaliseras. Grunden för den teoretiska modellen är hämtad från artikeln *International Norm Dynamics and*

¹⁷ Christensen, Tom m.fl. 2005. s.63

¹⁸ Christensen, Tom m.fl. 2005. s.69f

¹⁹ Rieker, Pernille. 2003. s.85ff

²⁰ Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. s.894

Political Change i tidskriften *International Organization*. Artikeln är skriven av Martha Finnemore och Kathryn Sikkink.

För att normer ska kunna ha någon genomslagskraft krävs det att nya kognitiva strukturer skapas. Skapandet av nya kognitiva strukturer innebär att människors referensram förändras och därmed förändras också förståelsen för vissa frågor.²¹ Det behöver inte vara individuella faktorer som är orsaken till att vissa normer skapas. Det kan också vara kollektiva faktorer som varit en bidragande orsak till att normer skapas inom en organisation. Medlemmarna i en organisation kan ha delade erfarenheter från en tid i organisationen, vilket format deras identitet och sammanhållning.²²

Viktigt för att normer som uppstår ska vara slagkraftiga är att det finns starka krafter som förespråkar normen. Ofta sker detta genom att normen först internaliseras i en organisation från vilken den kan få spridning.²³ En sådan organisation kan vara allt från NGO:s till politiska institutioner. I uppsatsen är CFSP en sådan organisation från vilken normer sprids till medlemsländerna.

Det kritiska stadiet för om nya normer ska överleva och fortsätta till nästa stadium är huruvida de institutionaliseras i organisationer. "Such institutionalization contributes strongly to the possibility for a norm cascade [normen blir allmängiltig] both by clarifying what, exactly the norm is and what constitutes violation..."²⁴. När den nya normen väl internaliserats på den internationella arenan börjar socialiseringsprocessen. De politiska beslutsfattarna står nu inför två uppsättningar av normer, de inhemska normsystemen och de internationella normsystemen. Socialiseringen innebär därför att de internationella normerna filtreras genom inhemska normer, vilket leder till att de internationella normerna anpassas efter nationella förutsättningar.²⁵

Socialiseringsprocessen syftar här inte till adaptation av nya praktiker utan till den inlärningsprocess i vilken landet frivilligt ändrar sin identitet genom inläring. "This means that the goal of the discursive interaction is to achieve argumentative consensus with the other, not to impose one's world-view and moral values."²⁶

Rieker föreslår i sin avhandling en modell, vilken förklarar socialiseringsprocessen. Hon menar att staterna initialt går in i ett säkerhetssamarbete med nationella intressen. Insteget i säkerhetssamarbetet innebär att landet möter nya säkerhetspolitiska diskurser. Vissa tar de nya diskurserna till sig och börjar förespråka dessa inför det politiska etablissemanget. Den politiska eliten inser snart att den måste ta den nya diskursen till sig för att kunna upprätthålla sitt inflytande i samarbetet. Detta leder sedan sakta men säkert

²¹ Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. s.897

²² Christensen, Tom m.fl. 2005. s.66

²³ Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. s.899

²⁴ Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. s.900. [min anmärkning]

²⁵ Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. s.893

²⁶ Rieker, Pernille. 2003. s.92

till att den nationella säkerhetsidentiteten förändras. När detta skett kommer de nya normerna att institutionaliseras i den nationella praktiken.²⁷

3.3 Diskursanalys

Utgångspunkten för uppsatsen är alltså den konstruktivistiska teorin om hur nationella säkerhetspolitiska diskurser europeiseras genom socialiseringsprocesser. Nästa steg i den metodologiska delen av uppsatsen blir därför att välja en analysmodell som bäst fångar de normer som är rådande inom en säkerhetspolitisk diskurs. Ambitionen med uppsatsen är att förklara säkerhetspolitiska diskurser och hur dessa förändras blir också diskursanalysen ett logiskt val av analysmodell. Nedan följer en kort redogörelse för hur diskursanalys tolkats i denna uppsats.

Termen diskurs får här en bred tolkning och syftar till det meningsskapande ramverk som definierar vad som är bra och dåliga praktiker. Språket får inom diskursanalysen en framträdande roll, språket blir nödvändigt för våra tankar och vårt handlande.²⁸ Det är emellertid inte bara språket som är av vikt i denna typ av diskursiv analys utan även sociala praktiker. Det vill säga hur aktörer handlar i olika situationer gentemot varandra. Genom att tillämpa diskursanalysen som analysredskap kommer vi att se hur normer vinner kraft samt institutionaliseras och därmed bildar en ny säkerhetspolitisk diskurs. I studien av hur den svenska säkerhetspolitiska diskursen europeiserats efter det kalla kriget räcker det därför inte att titta på praktiker, det är lika viktigt att titta på hur språket har förändrats. Intressant blir därför att studera hur säkerhet definieras och hur hotbilderna beskrivs.

3.4 Definition av centrala begrepp

3.4.1 Säkerhet

När begreppet säkerhet nämns förs ofta tankarna till det militära skyddet av en nation. Definitionen var i allra högsta grad verklig under det kalla kriget, säkerhet var då förmågan att kunna rusta sig militärt för att på så sätt skydda medborgarna. Denna definition av säkerhet är emellertid föråldrad. I dag har säkerhetsbegreppet vidgats avsevärt och rör inte längre bara militära hot. Den nya definitionen av säkerhet märks tydligt i EU:s säkerhetsstrategi där unionens syn på säkerhet slås fast.

²⁷ Rieker, Pernille. 2003. s.96ff

²⁸ Bergström, Göran – Boréus Kristina. 2005. s326f.

I motsats till det massiva synliga hot som det kalla kriget utgjorde är inte något av de nya hoten rent militärt och dessa kan inte heller tacklas med rent militära medel. Varje hot kräver en samverkan mellan olika instrument. Spridningen av massförstörelsevapen kan förhindras genom kontroll av export och angrips med politiska, ekonomiska och andra påtryckningsmedel samtidigt som man tar sig an de underliggande politiska orsakerna. Motarbetandet av terrorism kan kräva en samverkan mellan underrättelseverksamhet, polis, rättsväsende, militär och andra medel. I stater i upplösning kan militära instrument eventuellt krävas för att återupprätta ordning och humanitära medel för att ta itu med den omedelbara krisen. Regionala konflikter kräver politiska lösningar men det kan behövas militära resurser och effektiva polisinsatser under tiden närmast efter konflikten. Ekonomiska instrument behövs för återuppbyggnad och civil krishantering bidrar till att återinföra civilt styre. Europeiska unionen är synnerligen väl rustad för att agera i sådana mångfacetterade situationer.²⁹

För att kunna beskriva hur EU:s säkerhetspolitiska diskurs påverkat Sverige är det därför viktigt att frånga den gamla definitionen av säkerhet, där fokus är på militären och nationalstaten. Uppsatsen kommer därför att utgå från den breda definitionen av begreppet, där säkerhet rör allt från militära hot till organiserad brottslighet.

3.4.2 Europeisering

Begreppet europeisering är ett mångtydigt begrepp på vilket flera olika perspektiv kan läggas. Johan P. Olsen tar i sin artikel³⁰ om europeiseringens många ansikten upp fem olika perspektiv på begreppet. Begreppets mångtydighet medför att empiriska studier av europeiseringen utifrån respektive perspektiv kommer att dra olika slutsatser om hur lång gången europeiseringen är.

I den här uppsatsen åsyftas, med europeisering, den process i vilken EU påverkar medlemsländerna. Perspektivet har ett ”top-down”-perspektiv. Perspektivet fokuserar på förändringen i de nationella systemen och hur de påverkas av den centrala EU-förvaltningen.³¹ Medlemsländerna ses alltså inte som normsättare, utgångspunkten är i stället ett europeiskt normsystem till vilket medlemsländerna måste anpassa sig.

Stämmer det här perspektivet om europeisering kan vi förvänta oss vad som brukar kallas en europeisk konvergens. Det vill säga att olikheterna i medlemsländerna utrikes- och säkerhetspolitik försvinner och att en gemensam europeisk utrikes och säkerhetspolitisk identitet framträder.³² Vissa nationella särarter kommer emellertid finnas kvar eftersom de olika medlemsländerna går in i samarbetet med olika förutsättningar och eftersom de nya normerna måste filtreras genom de gamla, nationella normerna kommer resultaten att se olika ut i

²⁹ Säkerhetsskriften. s.7

³⁰ Olsen, Johan P. 2002.

³¹ Olsen, Johan P. 2002. s.923f.

³² Olsen, Johan P. 2003. s.506

olika länder.³³ Denna filtrering är något som kommer att framträda tydligt när vi tittar på EU:s påverkan på Sverige.

³³ Olsen, Johan P. 2003. s.508

4 Den Europeiska säkerhetspolitiska diskursen

För att kunna nå en insikt i vilka normer det är som konstituerar det europeiska utrikes- och säkerhetssamarbetet är det viktigt att få en förståelse för hur detta samarbete har vuxit fram och därmed vilka normer som har blivit rådande inom den europeiska säkerhetspolitiska diskursen. Modellen som används i analysen av CFSP:s framväxt är konstruerad av Emanuel Adler och Michael Barnett och är hämtad från boken *Security Communities*.

4.1 Den initiala fasen

Den begynnande fasen karakteriseras av att den politiska eliten inom samarbetet börjar se ett allt större behov av att koordinera sina relationer för att uppnå större säkerhet.³⁴ Under denna finns det oftast inget uttalat mål hos den politiska eliten om att skapa ett säkerhetssamarbete, att så sker beror oftast på olika exogena och endogena faktorer vilka mer eller mindre tvingar fram ett samarbete mellan parterna. Vad dessa exogena och endogena faktorer består av varierar från fall till fall, det kan vara allt från ett ökat hot, externt eller internt, eller en ny tolkning av den verklighet som staterna lever i.³⁵

I EU-samarbetet motsvaras den initiala fasen av åren efter andra världskriget. Andra världskrigets slut innebar att den politiska kartan inom Europa ritades om. USA och Sovjetunionen stod som de två segrande makterna efter kriget och inom kort hårdnande tonläget mellan de två supermakterna. Europa var dessutom krigstrött efter två världskrig inom loppet av tre decennier, vilket medförde att de europeiska ledarna var angelägna att undvika ett nytt krig på den europeiska kontinenten. Sovjetunionens uttalade målsättning om att sprida kommunismen, samtidigt som landet bestämde sig för att behålla sin stora militära kapacitet från andra världskriget, var en annan bidragande faktor som oroade de västeuropeiska ledarna, vilka kände att deras suveränitet var hotad.³⁶

Dessa faktorer bidrog till att konsultationerna mellan den politiska eliten i Västeuropa tilltog, och flera av de initiativ som togs syftade till att öka säkerheten på kontinenten. Resultatet av den ökade aktiviteten hos de västeuropeiska staterna

³⁴ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.50

³⁵ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.37f

³⁶ Rieker, Pernille. 2003. s.54

är det fördrag som går under namnet Bryssel fördraget, vilket skrevs under i mars 1948 av de fem västeuropeiska staterna: Luxemburg, Belgien, Frankrike, Nederländerna och Storbritannien. Fördraget syftade till att skapa ett gemensamt försvarssystem och stärka banden mellan länderna för att på så sätt kunna stå emot ideologiska, politiska och militära hot mot ländernas säkerhet.³⁷

Flera olika initiativ togs under den här perioden för att öka säkerheten för de västeuropeiska staterna. Även om det inte går att tala om att en gemensam europeisk identitet skapades under den här perioden var denna fas viktig för den kommande utvecklingen. Den ökade mängden konsultationer mellan länderna hjälpte till att överbrygga den misstro som fanns på en kontinent som skakats av två världskrig.

There is no expectation that these initial encounters and acts of cooperation produce trust or mutual identification; but because they are premised on the promise of more pleasant and more numerous interactions, they provide the necessary conditions for these very possibilities.³⁸

Den initiala fasen av det europeiska samarbetet sker alltså innan det finns ett egentligt samarbete inom utrikes- och säkerhetspolitik. Länder bygger under den här perioden upp ett förtroende för varandra, vilket medför att de i ett senare skede vågar ta steget ut och institutionalisera samarbetet.

4.2 Integreringsfasen

Den andra fasen skulle kunna karakteriseras som institutionaliseringen av säkerhetssamarbetet. Genom instiftande av institutioner och olika organisationer så blir samarbetet ”verkligt”, institutioner formaliserar samarbetet och knyter medlemmarna till varandra, men det kanske viktigaste är skapandet av en kollektiv identitet.³⁹

Det första steget i denna integrationsprocess tar sin början i och med bildandet av ECSC i maj 1950. Även om ECSC var ett ekonomiskt samarbete medförde det en institutionalisering av de kontakter som funnits mellan de Västeuropeiska staterna sedan 1948. ”Such commitments would imply an institutional system where collective interest, as well as majority voting, would be adopted as the norm.”⁴⁰ ECSC hade också till en början ambitioner om att skapa en gemensam militär styrka samt en politisk union. Den dåvarande franska utrikesministern René Pleven lade i oktober 1950 fram ett förslag om skapandet av ett gemensamt säkerhetssamarbete (EDC). EDC blev emellertid aldrig verklighet vid den här

³⁷ Rieker, Pernille. 2003. s.54f

³⁸ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.38

³⁹ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.55

⁴⁰ Rieker, Pernille. 2003. s.57

tidpunkten. Det franska parlamentet röstade ned förslaget 1954 efter att ha förstått att de andra medlemsländerna inte var lika angelägna om att driva EDC vidare.⁴¹

We posit that the existence of powerful states that are able to project a sense of purpose, offer an idea of progress, and/or provide leadership around core issues can facilitate and stabilize this phase.⁴²

En stark stat eller en grupp av starka stater är essentiell för att integrationsprocessen ska kunna fortgå. Frankrike och Tyskland kom under den här perioden att spela en viktig roll i den europeiska integrationsprocessen. Både ECSC och EDC var förslag som lades fram av franska utrikesministrar. Den franska presidenten Charles de Gaulle var drivande i nästa steg i den Västeuropeiska integrationsprocessen. Något gemensamt försvarssamarbete blev det emellertid aldrig på grund av oenighet mellan medlemsländerna i ECSC. Den här perioden innebar också ett närmare samarbete mellan Frankrike och Tyskland, vilket var ett resultat av den så kallade Elyséeöverenskommelsen. En överenskommelse som inkluderar samarbete på en rad områden i allt från kulturpolitik till säkerhetspolitik, vilken också hade institutionaliserade årliga möten mellan statsöverhuvuden för respektive land.⁴³

Åren 1965 och 1966 innebar att läget för den fortsatta integrationen i Europa var kritiskt. Frankrike, under ledning av Charles de Gaulle, inledde en sju månader lång bojkott av samarbetet. de Gaulle krävde att kvalificerad majoritet skulle införas som beslutsmetod inom samarbetet. Frankrike fick igenom sina krav i och med Luxemburgöverenskommelsen som skrevs under 1966. Det nya beslutsförfarandet medförde att Frankrike och Tysklands ställning inom samarbetet stärktes. Länderna intog också rollen som drivande stater inom samarbetet. Det var ett initiativ från Frankrike och Tyskland som ledde till Hagöverenskommelsen 1969,⁴⁴ vilken gav de sex EC-medlemmarnas utrikesministrar i uppgift att lägga fram ett förslag på hur en gemensam utrikespolitik kunde utarbetas. Hagöverenskommelsen ledde i sin tur till Luxemburgrapporten som presenterades hösten 1970. I Luxemburgrapporten stipuleras att en gemensam utrikespolitik var en förutsättning för ett tätare samarbete mellan EC-länderna. Vad den gemensamma utrikespolitiken skulle innehålla definieras emellertid aldrig, utan rapporten slår istället fast att det kan röra sig om alla större utrikespolitiska frågor. Luxemburgrapporten innebar att det politiska samarbetet institutionaliseras. Bildandet av det Europeiska Politiska Samarbetet (EPC) innebar att frekvensen av möten mellan medlemsländernas utrikesministrar stipulerades till ett minimum av en gång i halvåret.⁴⁵ Även om det inte går att karakterisera EPC som en självständig institution inom samarbetet och trots att aktiviteten inom EPC var låg de första åren så lades genom

⁴¹ Rieker, Pernille. 2003. s.56ff

⁴² Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.52

⁴³ Rieker, Pernille. 2003. s.58

⁴⁴ Rieker, Pernille. 2003. s.60f

⁴⁵ Strömvik, Maria. 2002. s.90ff

Luxemburgrapporten grunden för ett fortsatt samarbete inom utrikes- och säkerhetspolitiska frågor.

Nästa steg mot en mer integrerad utrikes- och säkerhetspolitik var Köpenhamnsrapporten som skrevs under sommaren 1973. Köpenhamnsrapporten innebär att målen för den europeiska utrikespolitiken specificeras en aning, även om definitionen fortsatt är öppen. Köpenhamnsrapporten gör också klart att ett medlemsland inte ska ta en slutgiltig ställning i en viktig utrikespolitisk fråga utan att först konsultera de andra medlemsländerna.⁴⁶ Den gemensamma utrikespolitiken är i det här stadiet av integrationsprocessen fortfarande väldigt vagt formulerad. Vad som anses vara en viktig utrikespolitisk fråga stipuleras inte, utan blir istället upp till medlemsländerna att definiera. Även om formuleringarna är vaga så är de ett uttryck för en vilja hos medlemsländerna att fortsätta integrationen inom det utrikespolitiska området. Viljan till ökad integration syns tydligare om man ser till de institutioner som upprättades i och med Köpenhamnsrapporten, vilka innebar att både djupet och intensiteten i samarbetet ökade ytterligare. Framförallt två viktiga institutioner är viktiga att nämna. För det första så inrättades ett nytt system, *coure*, för att underlätta kommunikationen mellan ländernas utrikesdepartement. För det andra inrättades en arbetsgrupp med uppgift att förbereda EPC:s arbete. Arbetsgruppen fick också i uppgift att följa upp implementeringen av EPC:s beslut.⁴⁷

1973 skrivs också deklARATIONEN om en europeisk identitet, vilken både Frankrike och Tyskland var pådrivande för. Deklarationen framhåller tre dimensioner av den europeiska identiteten. För det första så beskrivs ett gemensamt europeiskt arv och enighet. För det andra en gemensam identitet i utrikespolitiska frågor. För det tredje så fastslås karaktären i den framtida Europeiska unionen⁴⁸.

Det dröjer sedan till 1981 innan nästa viktiga steg i integrationsprocessen tas, vilket sker i och med Londonrapporten. Intressant med Londonrapporten är framförallt att det är första gången som ordet säkerhet nämns i EPC-sammanhang. Rapporten innebar också att EPC:s administrativa apparat stärktes ytterligare. Tyskland låg under den här tiden på för att EPC skulle integreras med EC-samarbetet, vid den här tidpunkten hade emellertid inte Tyskland tillräckligt stöd från de andra EC-medlemmarna. Tyskland lyckades dock få igenom Solemn Declaration on European Union, vilken stipulerade att EPC skulle integreras med EC. I egenskap av deklARATION sakade den emellertid juridisk tyngd.⁴⁹

Tysklands vilja att integrera EPC in i EC-samarbetet blev vecklighet några år senare, i februari 1986, i och med undertecknandet av Single European Act (SEA). Det utrikespolitiska samarbetet fick därmed status av ett fördrag.⁵⁰ En fullständig integrering i EC-samarbetet blev det emellertid aldrig. EPC hölls separerat från den övriga delen av EC-samarbetet genom att det skrevs in under

⁴⁶ Strömvik, Maria. 2002. s.93f

⁴⁷ Strömvik, Maria. 2002. s.95

⁴⁸ Rieker, Pernille. 2003. s.61

⁴⁹ Strömvik, Maria. 2002. s.97ff

⁵⁰ Rieker, Pernille. 2003. s.61

ett eget kapitel. SEA innebar inte några stora förändringar i varken substans eller procedurer, utan fördraget innebar framförallt att redan existerade procedurer institutionaliserades och att EPC därmed fick legal status.⁵¹

4.3 Slutfasen

Den slutgiltiga fasen karakteriseras av ett högt utvecklat säkerhetssamarbete. Länderna som deltar i samarbetet har nu nått en hög grad av integration, samarbetet består både av mellanstatliga och överstatliga institutioner. Det är viktigt att här skilja mellan två olika typer av institutioner. För det första har vi de sociala institutionerna, vilka bygger på sociala praktiker så som uppföranderegler relationer m.m. För det andra så har vi att göra med formella institutioner, dessa utgörs av fysiska platser, personal, utrustning m.m.⁵² När ett samarbete når det här stadiet delar medlemsländerna en gemensam identitet. Allt detta medför att risken för krig mellan deltagarna i samarbetet ter sig nu som högst otroligt.⁵³

Gränsen mellan den andra och den tredje fasen är inte alltid helt självklar. Pernille Rieker argumenterar emellertid för att det europeiska samarbetet, i och med det kalla krigets slut, gått in i slutfasen.

...the fact that the end of the Cold War has not resulted in new hostilities between the European states may be a good indicator that the EU has become a mature security community. The end of the Cold War led some scholars to believe that forty years of stability were over and that the risk of major crises and wars among the European states was likely to increase. In fact, the opposite has been the case, and there has been a strengthening of the European integration process.⁵⁴

Denna den tredje fasen innebar alltså att EU nu fullt ut blev ett säkerhetssamarbete. Framförallt fyra dokument kan sägas vara viktiga under den här perioden. Maastrichtfördraget, Amsterdamfördraget, slutsatserna från Finlands ordförandeskap och Säkerhetsskriften.

4.3.1 Maastrichtfördraget

Maastrichtfördraget eller Unionsfördraget (TEU) som skrevs under den 7 februari 1992 innebar att det europeiska samarbetet gick in i den tredje fasen. När fördraget förhandlades var Europa delat i två läger i frågan om utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Den ena sidan, med Storbritannien som ledande nation, ville

⁵¹ Strömvik, Maria. 2002. s.104

⁵² Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.41

⁵³ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.53

⁵⁴ Rieker, Pernille. 2003. s.61f.

ha ett mellanstatligt europeiskt samarbete och ett starkt NATO. Den andra sidan, där Frankrike och Tyskland var drivande, ville ha en stark och självständig europeisk säkerhets- och försvarspolitik. Resultat blev en kompromiss där EU delades in i tre olika pelare.⁵⁵ Den första pelaren utgjordes av det gamla EC-samarbetet och var överstatligt till sin karaktär. De andra två pelarna blev mellanstatliga och utgjordes av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik (pelare 2) och ett polisiärt och straffrättsligt samarbete (pelare 3).

Fram till dess att Maastrichtfördraget skrevs under 1992 hade det europeiska samarbetet inom utrikes- och säkerhetspolitik varit ganska nedtonat, även om viljan till något större funnits tidigare så hade det aldrig blivit verklighet. Maastrichtfördraget innebar emellertid stora förändringar på det institutionella planet, det som tidigare hade hetat "Det Europeiska politiska samarbetet" bytte namn till "Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik" (CFSP).⁵⁶

Bildandet av CFSP tog den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik till en ny nivå. När Maastrichtfördraget skrevs under var det SEA som var gällande inom utrikes- och säkerhetspolitik. SEA stipulerar inget om vad den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska innebära, utan fastslår förutsättningarna bara för samarbetet.⁵⁷ Maastrichtfördraget innebar därmed stora förändringar, där stipuleras tydligt att alla medlemsländer är bundna att definiera och implementera en gemensam utrikes- och säkerhetspolitiken och att samarbetet skulle täcka alla delar av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.⁵⁸ Det slogs också fast att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken syftar till att "... safeguard the common values, fundamental interests and independence of the Union;" att stärka "... the security of the Union and its Member States in all ways;" samt "to preserve peace and strengthen international security..."⁵⁹.

Den juridiska tyngden i Maastrichtfördraget, i jämförelse med till exempel SEA, är emellertid svår att säga något om. CFSP är förlagt till den andra pelaren just för att medlemsländerna inte ville ge EU-parlamentet och EG-domstolen (ECJ) för mycket makt i dessa frågor. Maria Strömvik menar därför att CFSP inte fick någon större juridisk tyngd jämfört med vad det Europeiska politiska samarbetet hade haft inom SEA.⁶⁰

Även om både EU-parlamentet och ECJ inte gavs någon beslutandekompetens i frågor som behandlade den andra pelaren så gavs parlamentet större befogenheter i CFSP:s budget. Maastrichtfördraget innebar att budgeten för den administrativa delen av den gemensamma utrikes och säkerhetspolitiken nu blev en del av unionens vanliga budget. Huruvida kostnaderna för olika operationer ska bekostas av medlemsländerna eller av EU bestäms däremot från fall till fall av EU-parlamentet.⁶¹

⁵⁵ Rieker, Pernille. 2003. s.62

⁵⁶ Strömvik, Maria. 2002. s.106

⁵⁷ Single European Act artikel 30 § 1-12

⁵⁸ Maastricht Treaty artikel: J.1 § 1

⁵⁹ Maastricht Treaty artikel: J.1 § 2

⁶⁰ Strömvik, Maria. 2002. s.108.

⁶¹ Maastricht Treaty artikel: J.11 §2

4.3.2 Amsterdamfördraget och Finlands ordförandeskap

Den andra oktober 1997 skrev de dåvarande ledarna för de femton EU-länderna under Amsterdamfördraget, vilket var en reviderad version av Maastrichtfördraget. I det stora hela låg principerna för CFSP kvar från Maastrichtfördraget. Amsterdamfördraget innebar emellertid stora förändringar i det regelverk som omgärdar CFSP. Unionens tillvägagångssätt utsträcktes från att ha innefattat gemensamma åtaganden och gemensamma positioner till att också inkludera gemensamma strategier. Dessa skall beslutas av det europeiska rådet på områden där medlemsländerna har viktiga intressen.⁶²

Även de procedurer som CFSP innefattar förändrades. I och med Amsterdamfördraget tilläts en kvalificerad majoritet i alla frågor som rörde implementeringen av redan beslutade åtaganden och positioner som var gemensamma.⁶³

Amsterdamfördraget skärpte den skrivelse som fanns i Maastrichtfördraget om möjligheten till ett framtida gemensamt försvar. Fördraget stipulerade "... the progressive framing of a common defence policy..."⁶⁴. Detta tillsammans med att WEU:s Petersberguppdrag (humanitära och räddningsinsatser, fredsbevarande uppgifter och insatser av väpnade styrkor för krishantering, även fredsskapande) inkorporerades i EU⁶⁵ - efter påtryckningar från bland annat Sverige och Finland - ledde till grunden för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (ESDP).⁶⁶

Två år efter det att Amsterdamfördraget skrivits under var Finland ordförandeland i EU. Under det avslutande toppmötet drogs riktlinjerna för ESDP upp. Petersberguppdrag fick en framträdande roll och man beslutade "om att utveckla unionens militära och icke-militära resurser för krishantering som en del av en förstärkt gemensam europeisk säkerhets- och försvarspolitik."⁶⁷ För första gången beslutas nu om att utveckla möjligheten för EU att utföra militära operationer även om det i slutsatserna från toppmötet betonas att det är frivilligt för medlemsländerna att delta i EU-ledda operationer.

För att ytterligare stärka CFSP:s och ESDP:s möjligheter att agera beslutades också under toppmötet att nya ständiga politiska och militära organ skulle inrättas inom det Europeiska rådet. Bland annat en militär kommitté, en militär stab och en kommitté för politik och säkerhetspolitik. Kommittén för politik och säkerhetspolitik gavs uppdraget att ha kontrollen och den strategiska ledningen över EU-ledda operationer.⁶⁸

⁶² Amsterdam Treaty artikel: 13 § 2

⁶³ Strömvik, Maria. 2002. s.114

⁶⁴ Amsterdam Treaty artikel 17 § 1

⁶⁵ Amsterdam Treaty artikel 17 § 2

⁶⁶ Europeiska kommissionens hemsida: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/esdp/chrono.htm datum: 30/12 2008

⁶⁷ Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådet i Helsingfors. Artikel 25.

⁶⁸ Ordförandeskapets slutsatser, Europeiska rådet i Helsingfors. Bilaga IV

4.3.3 Säkerhetsskriften

Säkerhetsskriften skrevs under i Berlin 2003 som en del i Unionens femtioårsjubileum. Tanken var att visa en enad front i säkerhetsfrågor. Säkerhetsskriften har inte status av ett fördrag och är därför inte juridiskt bindande. Den är emellertid ändå viktig då den visar vilka visioner som finns på området inom EU. Den ger också stöd för Adler och Barnetts teori om vad som karakteriserar ett tätt sammankopplat säkerhetssamarbete.

Adler och Barnett pekar ut sex karakteristika för ett tätt sammankopplat säkerhetssamarbete. Tre av dessa kommer tydligt fram i Säkerhetsskriften, de andra tre stipuleras i andra EU-dokument, såsom fri rörlighet för unionsmedborgaren, och EG-rätten.

Det första karaktärsdraget är bildandet av kollektiv och kooperativ säkerhet. Kooperativ säkerhet syftar till försöken att gemensamt motarbeta de hot som finns inom samarbetet, i det här fallet EU. Medan den kollektiva säkerheten syftar till säkerhet mot yttre hot.⁶⁹ Poängen i Adler och Barnetts resonemang är att säkerhetssamarbetet av medlemsländerna inte längre ses som ett sätt att avvärja hot mot det egna landet, utan istället upplevs hoten som något som riktas mot samarbetet som sådant, vilket kräver att det finns en gemensam identitet.

I Säkerhetsskriften framgår tydligt att en gemensam identitet börjar växa fram inom Unionen. ”Den växande samstämmigheten i formuleringen av europeiska intressen och stärkandet av den inbördes solidariteten inom EU gör oss till en mer trovärdig aktör.”⁷⁰ I Säkerhetsskriften definieras också hotbilderna som både interna och externa, genomgående betonas också att hoten riktas mot unionen och inte mot de enskilda medlemsländerna.

Alla dessa olika aspekter tillsammans – terrorism som eftersträvar maximalt våld, utbudet av massförstörelsevapen, organiserad brottslighet, försvagade statsmakter och makt i händerna på individer och grupper utanför statsstrukturerna – kan onekligen ställa oss inför ett mycket radikalt hot.⁷¹

Det andra karaktärsdraget för ett tätt sammankopplat säkerhetssamarbete är en hög grad av militär integration. Att det inom en EU finns en hög grad av militär integration råder det ingen tvekan om. Säkerhetsskriften slår fast vikten av att EU tillhandahåller militära styrkor, den stipulerar också vikten av att mer resurser avsätts till detta ändamål. ”... det behövs mer resurser för försvaret...”⁷².

Även det tredje karaktärsdraget, policykoordination för att bemöta inre hot, berörs i Säkerhetsskriften. Texten tar framförallt upp två hot mot den interna säkerheten, terrorism och organiserad brottslighet, och ser även kopplingar mellan de två. Terrorismen är ett prioriterat område inom EU och ses som ett ”...

⁶⁹ Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. s.56

⁷⁰ Säkerhetsskriften. s.1

⁷¹ Säkerhetsskriften. s.5

⁷² Säkerhetsskriften. s.12

växande strategiskt hot mot hela Europa.”⁷³ Den organiserade brottsligheten ses som ett problem på flera sätt: Som ett ”... inre hot mot vår säkerhet...” men även för att ”Den organiserade brottsligheten kan ha kopplingar till terrorism.”⁷⁴ Några konkreta åtgärder för att komma till rätta med de två hoten föreslås emellertid inte, vilket till stor del beror på att Säkerhetsskriften är allmänt hållen och därför inte erbjuder några konkreta lösningar.

⁷³ Säkerhetsskriften. s.3

⁷⁴ Säkerhetsskriften. s.4

5 Den svenska säkerhetspolitiska diskursen

Nästa fas av uppsatsen går ut på att beskriva framväxten av den svenska säkerhetspolitiska diskursen fram till det kalla krigets slut. Viktigt för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik har varit den svenska alliansfriheten och neutraliteten. Som kapitlet visar kommer Sverige gå in i EU med en på fler punkter helt annorlunda säkerhetspolitisk diskurs än den resterande delen av unionen.

5.1 Sverige under det kalla kriget

Skandinavien var under det kalla kriget ett viktigt strategiskt område för både västmakterna, i form av NATO, och Sovjetunionen. Sverige som hade hållit sig neutralt under andra världskriget valde att fortsätta på den inslagna linjen.

Den svenska alliansfriheten och neutraliteten var en viktig del av svensk utrikespolitik efter andra världskriget. Politiken syftade till att Sverige genom en militär alliansfrihet i fredstid skulle kunna stå neutralt i händelse av krig. Det har emellertid ifrågasatts hur neutralt Sverige egentligen var under den här perioden. Efter det kalla kriget så har det uppdagats att Sverige hade ett tätt militärt samarbete med NATO. Det är inte svårt att hålla med Mikael af Malmborg när han poängterar att neutraliteten är något som måste hållas vid liv på en daglig basis, det är en överenskommelse mellan den neutrala staten och dess grannar.⁷⁵

På grund av det militära hotet mot de skandinaviska länderna tog förhandlingar mellan Norge Danmark och Finland om en skandinavisk försvarsunion sin början 1948.⁷⁶ Unionen blev emellertid aldrig verklighet mycket på grund av den inte var förenlig med svensk alliansfrihet.⁷⁷ Under de här åren fanns också en mycket bred enighet inom det politiska etablissemanget om att Sverige skulle bibehålla sin neutralitetspolitik. Sveriges hållning hade under den här perioden även ett starkt folkligt stöd, vilket visar sig i hur lite positivt gensvar den kampanj för svenskt inträde i NATO fick som Dagens Nyheter förde. När

⁷⁵ af Malmborg, Mikael. 2001. s.149ff.

⁷⁶ af Malmborg, Mikael. 2001. s.149

⁷⁷ Rieker, Pernille. 2003. s.105

förhandlingarna om skandinavisk försvarsunion föll, och Norge och Danmark valde att bli en del av NATO, stärktes istället Sveriges neutralitetspolitik.⁷⁸

Att Sverige förhöll sig neutralt under det kalla kriget betyder inte att landet förde en liknande utrikespolitik under hela perioden. Den svenska utrikespolitiken förändrades kraftigt under 1960-talet, från att ha varit återhållsam och försiktig mellan 1945 och slutet på 1950-talet till att från 1960-talets början vara en politik som tog ställning i världspolitiken, och ofta på de svagas sida gentmot de båda supermakterna.⁷⁹

Ett exempel på att Sverige började ta för sig allt mer i världspolitiken är den så kallade Undén-planen som las fram i FN 1960 av den svenska utrikesministern Östen Undén. Planen gick ut på att de länder som inte införskaffat kärnvapen skulle avstå från att göra det samtidigt som kärnvapenmakterna avstod från upprusta. Oavsett om Undén någonsin trodde att han skulle få igenom förslaget så gav den Sverige en ledande roll i den internationella avrustningsdebatten.⁸⁰

Neutraliteten under det kalla kriget blev ett viktigt politiskt ställningstagande för Sverige, men kanske framförallt viktig för den svenska identiteten. Den gav Sverige ett handlingsutrymme att, trots nära samarbete med NATO, kunna ta ställning i internationella frågor.

The credibility of the military defence, determining the credibility of the neutrality policy as a whole, became increasingly discursive and ideological. Traditional military deterrence was not denounced, but the emphasis was shifted from military defence to a new concern with political means of security, with ideological coherence, promotion of *détente* and reassurance towards the Soviet Union.⁸¹

Mikael af Malmborg skriver att den svenska utrikespolitiken under 1960-talet var kontroversiell. Olof Palme tänjde på gränserna för vad som vad möjligt för ett litet land som Sverige. Detta medförde att det fanns en diskrepans mellan den offentliga utrikespolitiken och den militära strategiska verkligheten i Sverige.⁸²

Den svenska neutralitetspolitiken har spelat en viktig roll för Sverige under hela det kalla kriget. Sovjetunionsupplösning och det svenska medlemskapet i EU medförde emellertid att den svenska linjen började ifrågasättas allt starkare inom landet, vilket nästa kapitel tydligt visar.

⁷⁸ af Malmborg, Mikael. 2001. s.153f.

⁷⁹ Bjereld, Ulf m.fl. 7/9 2008. DN-debatt

⁸⁰ af Malmborg, Mikael. 2001. s.160f.

⁸¹ af Malmborg, Mikael. 2001. s.159

⁸² af Malmborg, Mikael. 2001. s.170

6 EU:s påverkan på Sverige

Efter att ha studerat den europeiska och svenska säkerhetspolitiska diskursen går uppsatsen in i nästa fas, nämligen en studie av vilken påverkan EU:s säkerhetspolitiska diskurs har haft på den svenska säkerhetspolitiska diskursen. Efter att ha tittat på hur den svenska säkerhetspolitiska diskursen förändrats och hur den korrelerat med den europeiska, ska nu europeiseringen av den svenska utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken studeras.

Det är viktigt att poängtera att det svenska skälet till att gå med i EU aldrig var av säkerhetspolitisk karaktär.⁸³ Sverige har länge värnat sin alliansfrihet, som en politik vilken har tjänat landet väl i tvåhundra år.⁸⁴ I dag har emellertid alliansfriheten tonats ned något och nu konstateras enbart att ”Sverige är militärt alliansfritt.”⁸⁵ Samtidigt som det fastslås att Sverige inte kommer förhålla sig passivt om ”ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland i Europeiska unionen eller ett annat nordiskt land.”⁸⁶

6.1 Sverige förbereder sig för medlemskap

Det kalla krigets slut betydde för Sveriges del att säkerhetsläget för landet förbättrades markant. Den dualistiska världsordningen var borta och nu fanns bara en supermakt kvar, USA. Sovjetunionens fall innebar, menade många svenska samhällsdebattörer, att den svenska neutralitetspolitiken hade spelat ut sin roll. Sverige borde istället bli en del av den europeiska gemenskapen.⁸⁷ Rieker hävdar i sin avhandling att den svenska rollen under det kalla kriget var av medlarkaraktär, en roll som gav Sverige inflytande i den internationella politiken. Denna roll hade nu upplösts, vilket medförde att Sverige också hade förlorat sitt inflytande i den internationella politiska debatten och därmed möjligheten att vara med och forma det nya Europa.⁸⁸

Precis som af Malmborg och Rieker hävdar är det uppenbart att den svenska neutralitetspolitiken hade spelat ut sin roll i och med det kalla krigets slut. Hotet om en sovjetisk/rysk invasion hade helt försvunnit och Sverige stod istället inför

⁸³ Bailes, Alyson J.K. 2006. s.8

⁸⁴ Utrikesdeklarationen 2003.

⁸⁵ Utrikesdeklarationen 2008.

⁸⁶ Utrikesdeklarationen 2008.

⁸⁷ af Malmborg, Mikael. 2001. s.170

⁸⁸ Rieker, Pernille. 2003. s.108

helt nya säkerhetshot. Detta medförde att den svenska säkerhetspolitiska diskursen förändrades och breddades.

The concept of security has been widened significantly and post-Cold War security scenarios focus as much on civilian threats as military. Wars and armed conflicts now occur within countries, rather than between them. With increasingly permeable borders in Europe and transnational issues such as environmental pollution, organised crime and terrorism high on the international political agenda, it makes less sense to think in national territorial and military terms.⁸⁹

Det blev nu svårt för Sverige att förhålla sig neutralt när det inte längre var lika klart vad man skulle förhålla sig neutral till. Det dröjde inte heller länge förrän Sverige började omvärdera sitt ställningstagande i EU-frågan och nästan ett år efter Berlinmurens fall så tillkännagav regeringen Carlsson sin ambition om ett svenskt medlemskap i EU. Kort därefter, i juli 1991, lämnade Ingvar Carlsson över Sveriges ansökan om medlemskap.

Den svenska ansökan om att få bli en del av den europeiska unionen betydde emellertid inte att landet lämnade sitt förflutna bakom sig. Sverige valde att hålla fast vid neutralitetspolitiken och ett försvar konstruerat att kunna stå upp mot en invasion.⁹⁰ Det kommer emellertid visa sig att Sverige kommer att få uppleva stora påtryckningar från EU under 1990-talet med krav på förändringar av landets militära kapacitet, något som också kommer innebära att landets säkerhetspolitiska diskurs utsätts för stark press.

I och med den svenska ansökan om EU-medlemskap så började en rad justeringar på det säkerhetspolitiska området att göras redan innan folkomröstningen och innan den formella ingången i unionen. Regeringen Bildt valde 1991 att överge den svenska neutralitetspolitiken till förmån för militär alliansfrihet, där alliansfriheten syftade till ”att Sverige inte försvaras av någon annan och Sveriges försvar endast är till för att försvara Sverige”. Det regeringen Bildt ville med denna förändring, skriver af Malmborg, var att markera Sveriges handlingsfrihet i händelse av krig.⁹¹ Även om regeringen Bildt valde att frångå neutraliteten så finns begreppet fortfarande kvar under hela 1990-talet i Sveriges utrikesdeklarationer, om än i nedtonad version. Något som tyder på att trycket från hemmaopinionen var så starkt att det inte gick att stryka från den officiella utrikespolitiken.

Även under 1992 genomförde Bildt-regeringen en del mindre förändringar i syfte att svensk utrikes- och säkerhetspolitik bättre skulle konsolideras med EU:s.⁹² Den kanske mest påtagliga skillnaden efter Sovjetunionens fall var emellertid Sveriges förändrade handlingsmönster. Den svenska neutralitetspolitiken hade under det kalla kriget ständigt åberopats som en politik som tjänat landet väl och därmed förhindrat landet från att delta i några mer

⁸⁹ af Malmborg, Mikael. 2001. s.171

⁹⁰ Rieker, Pernille. 2003. s.109

⁹¹ af Malmborg, Mikael. 2000. s.66

⁹² Rieker, Pernille. 2003. s.113

långtgående politiska samarbeten. När Sovjetunionen föll ändrade emellertid Sverige hållning radikalt i frågan om politiska samarbeten och neutralitetspolitiken talades bara om i imperfekt.⁹³

6.2 Sverige i EU

Det svenska inträdet i EU gick förhållandevis snabbt och smärtfritt, redan fyra år efter det att Sverige lagt fram sin ansökan om medlemskap gick Sverige in i den europeiska gemenskapen. Som vi sett påbörjade den svenska säkerhetspolitiska diskursen en transformation redan innan inträdet i EU. Det svenska medlemskapet innebar dock att vissa av de mer fundamentala delarna av den svenska säkerhetspolitiska diskursen utmanades.

Den svenska neutralitetspolitiken har som ovan beskrivits varit en viktig del av den svenska säkerhetspolitiska diskursen. Inträdet i EU innebar att neutraliteten som norm för första gången utmanades på riktigt. Artikel J.4. i Maastrichtfördraget, om europeiska samarbetet inom utrikes- och säkerhetspolitik, utmanade den svenska säkerhetspolitiska diskursen.

1. The common foreign and security policy shall include all questions related to the security of the Union, including the eventual framing of a common defence policy, which might in time lead to a common defence.⁹⁴

Speciellt denna den första paragrafen i artikel 4 i Maastrichtfördraget ansågs problematisk då den så tydligt stipulerade att den andra pelaren kunde komma att resultera i en militär försvarsallians. Rädslan för att den Västeuropeiska unionen (WEU) skulle slås samman med EU syns tydligt i den debattartikel som Sveriges utrikesminister Lena Hjelm-Wallén och Finlands utrikesminister Tarja Halonen skrev i Dagens Nyheter den 21 april 1996. Där de skriver att en hopslagning av EU och WEU inte är förenlig med respektive land alliansfrihet.⁹⁵

Den svenska oron för att EU skulle utvecklas till en försvarsallians stärktes ytterligare i och med att Amsterdamfördraget skrevs under. Fördraget innebar en skärpning av texten om det framtida gemensamma försvaret som i Maastrichtfördraget definierats som "... the eventual framing of a common defence policy, which might in time lead to a common defence."⁹⁶ Denna formulering skärptes nu till "... the progressive framing of a common defence policy..."⁹⁷. Samtidigt som denna skärpning av det tidigare EU-fördraget infördes, börjar också allt fler röster inom Sverige höjas för att landet ska slopa sin neutralitetspolitik. Den då före detta svenska kabinettssekreteraren Sverker

⁹³ Bynander, Fredrik. 2004. s.203

⁹⁴ Maastricht Treaty artikel: J.4 § 1

⁹⁵ Hjelm-Wallén, Lena – Halonen, Tarja. 21/04 1996 DN-debatt

⁹⁶ Maastricht Treaty artikel J.4 § 1

⁹⁷ Amsterdam Treaty artikel 17 § 1

Åström skriver några år efter Amsterdamfördraget på DN-debatt den 8 februari 2000 att:

Grunden för vår säkerhetspolitik har fallit bort. Det går inte ens teoretiskt att tänka sig en situation där vi skulle vara neutrala i ett krig. Risken för ett storkrig i Europa har dessutom försvunnit. Det innebär att neutraliteten har blivit obsolet och skulle kunna strykas ur vår säkerhetspolitiska doktrin. Alliansfriheten bör vi däremot behålla.⁹⁸

Åström var inte ensam om dessa åsikter utan det gick att skönja en omsvängning i den svenska säkerhetspolitiska diskursen, en omsvängning som också går att skönja i landets utrikesdeklarationer vi den här tiden.⁹⁹

Sverige hade under hela 1990-talet och en bit in på 2000-talet kvar formuleringen om militär alliansfrihet, ”syftande till att vårt land ska kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde...”¹⁰⁰. I och med 2001 års utrikesdeklaration förändras emellertid den svenska inställningen och regeringen menar att formuleringen bör ses över och bjuder därför alla riksdagspartier till förhandlingar i ämnet.¹⁰¹ Året därpå har formuleringen ändrats till ”Sverige är militärt alliansfritt. Denna säkerhetspolitiska linje, med möjlighet till neutralitet vid konflikter i vårt närområde, har tjänat oss väl.”¹⁰² Formuleringen ”har tjänat oss väl.” antyder att neutraliteten är något som tillhör det förflutna. Pressen på att Sverige skulle stryka neutralitetsbegreppet var stor från EU då det inte gick att förena med den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.¹⁰³

I nästa års utrikesdeklaration¹⁰⁴ har neutraliteten i händelse av krig strukits helt och Sverige är nu istället bara militärt alliansfritt. Utrikesdeklarationerna mellan 2004 och 2008 fortsätter på den inslagna linjen och nämner inte neutralitet förutom i imperfekt. Sverige håller emellertid fast vid att landet är militärt alliansfritt, vilket syftar till strikt militära försvarsallianser. Då EU, till skillnad från till exempel NATO, inte är en militärallians ses inte heller medlemskap i unionen som något problem för Sverige.

6.2.1 Petersberguppdragen

Formuleringen om ett framtida gemensamt försvar, i Maastrichtfördraget, blev så problematisk att Sverige tillsammans med Finland tog ett gemensamt initiativ för att förhindra denna utveckling.¹⁰⁵ Inför Amsterdamfördraget arbetade de två länderna hårt för att de så kallade Petersberguppdragen skulle bli en vital del av CFSP. Petersberguppdragen hade i juni 1992 tilldelats WEU, men Finland och

⁹⁸ Åström, Sverker. 8/2 2000. DN-debatt

⁹⁹ Rieker, Pernille. 2003. s.114

¹⁰⁰ Utrikesdeklarationen 1997.

¹⁰¹ Utrikesdeklarationen 2001.

¹⁰² Utrikesdeklarationen 2002.

¹⁰³ Rieker, Pernille. 2003. s.110

¹⁰⁴ Utrikesdeklarationen 2003.

¹⁰⁵ Rieker, Pernille. 2003. s.113f.

Sverige ville nu att de skulle bli en del av EU, då det sågs som en demilitarisering av unionen och därmed att ett gemensamt försvar hade undvikits.¹⁰⁶ Men också en möjlighet för de alliansfria länderna att delta i fredsbevarande uppgifter under NATO-flagg utan att behöva tillhöra alliansen.¹⁰⁷

ESDP var problematiskt för Sverige framförallt eftersom det syftade till ”en förstärkt gemensam europeisk säkerhets- och försvarspolitik.”¹⁰⁸. Införandet av Petersberguppdragen som en viktig del av ESDP medförde emellertid att Sverige kunde förlikas med tanken. Engagemang i fredsforebyggande uppgifter var något som landet hade en lång tradition av genom olika FN-missioner. Pernille Rieker tycker sig ändå se att den svenska säkerhetspolitiska diskursen förskjutits mot ett större fokus på internationell säkerhet och internationella åtaganden sen EU-medlemskapet. Den svenska försvarskommittén som tillsattes 1994 hävdade också i sitt uttalande att Petersberguppdragen var en viktig del av svensk säkerhet.¹⁰⁹

Från 1999, då Amsterdamfördraget trädde i kraft, kan vi också se hur vikten av Petersberguppdragen betonas i de svenska utrikesdeklarationerna. ”Regeringen vill stärka den europeiska förmågan till krishantering.”¹¹⁰. I utrikesdeklarationen från 2000 framgår också att Sverige påbörjat förändringar av det svenska försvaret i syfte att göra det mer lämpat för Petersberguppdragen. ”Den pågående omställningen av vårt militära försvar skall förbättra vår förmåga att snabbt och effektivt medverka i krishantering.”¹¹¹ Det är nu tydligt att den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken börjat europeiseras. De svenska utrikesdeklarationerna från 2007 och 2008 betonar än mer vikten av den europeiska utrikes- och säkerhetspolitiken för Sverige. ”Europeiska unionen intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.”¹¹² Denna formulering kan jämföras med formuleringarna i utrikesdeklarationerna från slutet av 1990-talet där betoningen istället ligger på varje lands rätt att göra sina säkerhetspolitiska val ”Varje land har rätt att göra sitt säkerhetspolitiska val och mötas med respekt för detta.”¹¹³ och det bestämda avvisandet av ”... regionala militära säkerhetsarrangemang.”¹¹⁴

¹⁰⁶ Rieker, Pernille. 2003. s.114

¹⁰⁷ Bynander, Fredrik. 2004. s.205

¹⁰⁸ Europeiska rådet i Helsingfors; ordförandeskapets slutsatser. 1999. Artikel 25.

¹⁰⁹ Rieker, Pernille. 2003. s.118

¹¹⁰ Utrikesdeklarationen 1999.

¹¹¹ Utrikesdeklarationen 2000.

¹¹² Utrikes deklarationen 2007. & Utrikesdeklarationen 2008.

¹¹³ Utrikesdeklarationen 1997.

¹¹⁴ Utrikesdeklarationen 1998.

7 Slutsats

Som uppsatsen visat var den svenska och den europeiska säkerhetspolitiska diskursen olika på en rad viktiga punkter precis efter det kalla krigets slut. Den svenska säkerhetspolitiska diskursen utsattes därför för hård press i och med inträdet i EU, vilket ledde till att Sverige har omvärderat sina säkerhetspolitiska ställningstaganden på en rad områden. Landet har frångått sin neutralitetspolitik och i utrikesdeklarationen från 2008 framhålls nu till och med att Sverige inte kommer att förhålla sig passivt i händelse av en invasion av något av medlemsländerna inom EU.

Att socialiseringen med den europeiska säkerhetspolitiska diskursen har gått relativt smärtfritt hänger med största sannolikhet samman med att Sverige alltid känt en värdegemenskap med de västeuropeiska länderna. Landet har som beskrivits ovan haft nära samarbete med NATO under hela det kalla kriget. Steget att bli en del av denna gemenskap var kanske inte så stort som det från början såg ut att vara.

CFSP:s påverkan på Sverige är tydlig, detta till trots så framgår att det finns en tröghet i den svenska anpassningen till den säkerhetspolitiska diskursen inom EU. Att så är fallet ger ytterligare belägg för den konstruktivistiska synen på socialisering. Sverige har en lång tradition av neutralitet och alliansfrihet, något som sitter djupt rotat i det svenska medvetandet. Det vill säga att även om CFSP kan ses som ett formativt moment i den svenska säkerhetspolitiska diskursen är det svårt att förändra vissa av de gamla normerna.

Att Sverige har påverkats av den europeiska säkerhetspolitiska diskursen framgår tydligt. Men vi ser också att Sverige har haft en möjlighet att påverka EU:s utveckling. Det är alltså inte så att vi kan tala om en ensidig påverkan utan snarare en ömsesidig påverkan. Sverige har, tillsammans med Finland, lyckats ge Petersberguppgifterna en framträdande roll inom CFSP, detta har medfört att Sverige inte sett sin alliansfrihet som hotad.

8 Källförteckning

Adler, Emanuel – Barnett, Michael. 1998. "A framework for the study of security communities." i Adler, Emanuel – Barnett, Michael (red). *Security Communities*. Cambridge University Press.

Bailes, Alyson J.K. 2006. "Introduction. The European defence challenge for the Nordic region." i Bailes, Alyson J.K. – Herolf, Gunilla – Sundelius, Bengt (red). *The Nordic countries and the European security and defence policy*. Oxford University Press.

Bergström, Göran – Boréus, Kristina. 2005. "Diskursanalys" i Bergström, Göran – Boréus Kristina (red). *Textens mening och makt*. Andra upplagan. Studentlitteratur.

Bjereld, Ulf – Johansson, Alf W. – Molin, Karl. "Säkerhetspolitik kan inte förenas med demokrati" i *Dagens Nyheter* datum: 7/9 2008

Bynander, Fredrik. 2004. "Utrikes- och säkerhetspolitik." i Bryder, Tom – Silander, Daniel – Wallin, Charlotte (red). *Svensk politik och den Europeiska Unionen*. Malmö: Liber.

Christensen, Tom – Laegreid, Per – Roness, Paul G. – Rovik, Kjell Arne. 2005. *Organisationsteori för offentlig sektor*. Malmö: Liber

Europeiska kommissionens hemsida.

URL: http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/esdp/chrono.htm datum: 30/12 2008

Europeiska rådet i Helsingfors; ordförandeskapets slutsatser. 1999. URL: <http://presidency.finland.fi/doc/summit/summit.html> datum: 30/12 2008

Finnemore, Martha – Sikkink, Kathryn. 1998. "Norm dynamics and political change." i *International organizations*. Vol.52, No.4, s. 887-917

Hjelm-Wallén, Lena – Halonen, Tarja. "Svensk-finsk WEU-aktion" i *Dagens Nyheter* datum:21/4 1996

af Malmborg, Mikael. 2000. "Neutraliteten och den svenska identiteten" *Internationella studier*. No.1 s.55-67

af Malmborg, Mikael. 2001. *Neutrality and statebuilding in Sweden*. Palgrave

Olsen, Johan P. 2002 "The many faces of Europeanization", *Journal of Common market Studies* vol.40 nr.5 s.921-952

Olsen, Johan P. 2003. "Towards a European administrative space?", *Journal of European Public Policy* vol.10 nr.4 s.506-531

Rieker, Pernille. 2003. *Europeanisation of Nordic security. The EU and the changing security identities of the Nordic states*. Oslo: Department of Political Science, University of Oslo.

Strömvik, Maria. 2005. *To act as a union. Explaining the development of the EU's collective foreign policy*. Lund: Department of Political Science, Lund University.

Säkerhetskriften. *Ett säkert Europa i en bättre värld. En europeisk säkerhetsstrategi*. Bryssel 12 december 2003. URL: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIISV.pdf> datum: 17/12 2008

Treaty on the European Union (Maastrichtfördraget, 1992) URL: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/tif/JOC_1992_191__1_EN_0001.pdf datum: 3/1 2009

Treaty on the European Union (konsoliderad version efter Amsterdamfördraget, 1997) URL: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002M/pdf/12002M_EN.pdf datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 1997.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/7915fe75.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 1998.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/197c84d4.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 1999.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/68c8024f.pdf> datum 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2000.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/891ea59a.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2001.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/cee875df.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2002.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/4ec4c478.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2003.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/9efd6da8.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2007.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/89/85/62473e04.pdf> datum: 3/1 2009

Utrikesdeklarationen 2008.

URL: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/80/13/74f83843.pdf>

datum 3/1 2009

Wendt, Alexander. 1995. "Constructing international politics." i *International Security*. Vol.20, No.1 s.71-81

Wessels, Wolfgang. 1997. "An ever closer fusion? A dynamic macropolitical view on integration processes" *Journal of common market studies*. Vol.35 No.2 s.267-299

Åström, Sverker. "Dags att slopa neutraliteten" i *Dagens Nyheter* datum: 8/2 2000